

Lausunto valtiovarainministeriölle

HE luonnos: Maakuntauudistuksen täytäntöönpano ja valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointi

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiasta ja esitämme sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan kehittämisen osalta seuraavaa:

1. Yleistä

Hyvinvointialan liitto kannattaa valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien keskittämistä monialaiseen virastoon. Käsityksemme mukaan uusi valtakunnallinen rakenne mahdollistaa nykyistä järjestelmään paremmin kansalaisten perusoikeuksien ja yleisen edun toteutumisen varmistamisen.

Hyvinvointialan liiton noin 1 500 jäsenoimijaa tuottavat palveluita laajasti esimerkiksi vanhuksille, vammaisille, mielenterveyskuntoutujille, lastensuojelun asiakkaille ja terveydenhuollon asiakkaille. Palveluntuottajien kannalta on tärkeää, että toiminnan lähtökohtaiset edellytykset ovat koko maassa yhdenmukaiset, mitä tulee palvelulle asetettaviin laatu-, mitoitus- ja vastaaviin vaatimuksiin.

Lisäksi palveluntuottajat korostavat valvontaan liittyvän hallinnollisen taakan ja byrokratian vähentämistä nykyisestäään. Hallinnollisen taakan ja byrokratian vähentämisen pyrkimyksissä korostuu valtionhallinnon yhteistyö. Se, että viemme käytänteitä omavalvonnan suuntaan ja toteutamme lupa, valvonta ja ohjaustehtäviä yhä enemmän erilaisia sähköisiä sovelluksia hyödyntäen, ei automaattisesti takaa palveluntuottajien hallinnollisen taakan ja byrokratian kevenemistä. Keskeistä on, että palveluntuottajien edellytetään toimittavan viranomaisille vain relevantteja tietoja ja että samaa tietoa ei tarvitse toimittaa useita kertoja eri viranomaistahojen hallinnoimiin rekistereihin. Tietojen ristiin hyödyntäminen eri rekisterien välillä ja mm. valinnanvapautta tukevilla sovelluksilla on tärkeä lähtökohta. Tiedonhallinnan ratkaisuissa on varmistettava myös se, että ajantasainen tieto on käytettävissä siellä, missä sitä tarvitaan.

Valvonnan osalta Hyvinvointialan liitto korostaa erityisesti sitä, että valvonnan tulee kohdistua itse palveluun ja sen tulee olla kaikilta osiltaan tasapuolista julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Nykyinen tilanne, jossa yksityiseen sektoriin kohdistetaan lupamääräysten kautta pakottavalla tavalla mm. toimitiloihin ja henkilöstömitoituksiin liittyviä vaatimuksia

julkisesta sektorista poikkeavalla tavalla, on ollut pitkään epätydyttävä.
Liiketoimintaympäristön tulee olla kaikille toimijoille tasapuolinen ja toimiva.

Myös odotettavissa olevat toimintakulttuuriin liittyvät muutokset ovat toivottavia. Palveluntuottajat viestittävät Hyvinvointialan liitolle toistuvasti tilanteista, jossa he joutuvat toistuvasti neuvottelemaan aluehallintovirastojen kanssa esimerkiksi toimitilojen peruskorjausten ja uudisrakentamisen yhteydessä erilaisista seikoista vaikka näihin kalliisiin remontteihin ja rakennusprojekteihin liittyvät suunnitelmat on hyväksytetty aluehallintovirastoissa jo ennen projektien aloittamista. Tältä osin valvonta on jopa tiukentunut viime vuosina ja aluehallintovirastot saattavat tehdä jopa useampia erillisiä tarkastuksia kohteisiin, jotka olisi lähtökohtaisesti tullut ennakko tarkastaa yhdellä käynnillä ja yhdellä tarkastusmaksulla. Tämän hetkiselä kentällä tapahtuvalla valvonnalla ei lisätä toimintojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta tai asiakkaiden etua. Kun palveluntuottaja peruskorjaa vanhaa tai rakentaa uutta on kyse aina hyvin kalliista projektista ja tavoitteena on aina aikaansaada asiakaspalvelun näkökulmasta aikaisempaa paremmat tilat.

Yleisesti ottaen yksityisen sektorin henkilöstömitoitukset ovat eri palveluissa jonkun verran korkeammat kuin julkisen sektorin vastaavat. Asia on todennettavissa esimerkiksi vanhuspalveluiden osalta vanhuspalvelulain seurannan yhteydessä toteutetun valtakunnallisen valvonnan tulosten perusteella. Henkilöstön määrä ja asiakaspalvelun laatu eivät suoraan korreloi keskenään. Toiminnan mitattavaan laatuun ja asiakastyytyväisyyteen vaikuttavat monet eri tekijät kuten henkilöstön osaaminen, sitoutuminen ja välittäminen sekä toimintayksikön johtaminen.

2. Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan resursoinnista

Toteutuessaan valtion lupa- ja valvontavirasto tulee olemaan melko suuri yli tuhannen henkilön organisaatio. Painotamme, että viraston toiminnassa tulee varmistaa ajanmukaisen sosiaali- ja terveysalan sisällön kehittämiseen liittyvä asiantuntemus ja resurssit. Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat kansalaisille välttämättömiä palveluita, joihin sitoutuu yhteiskuntamme talousresursseista suuri osa.

Korostamme digitaalisen asioinnin lisäämistä ja nykyistä laajempaa käyttöönottoa. Relevantin tiedon keräämisen ja käytön kautta voidaan esimerkiksi tunnistaa riskitilanteita, helpottaa viranomaisen työtä, yhtenäistää hallinnollisia prosesseja ja tarjota asiakkaille ajasta ja paikasta riippumatonta asiointimahdollisuutta.

Viraston toiminnan kehittämisessä tulee kuulla yksityisiä palveluntuottajia säännönmukaisesti sekä valtakunnallisesti että alueellisesti ja yksityisen sektorin kokemuksia ja osaamista tulee hyödyntää uuden organisaation toimeenpanovaiheessa.

Hyvinvointialan liitto katsoo, että viraston nyt meneillään olevaan toimeenpanovaiheeseen tulee saada mukaan yksityisen sektorin palvelutuotannon edustusta sekä ohjauksen, organisoinnin että yksittäisten alatyöryhmien osalta. Yksityinen sektori tuottaa tällä hetkellä yli kolmanneksen sosiaalipalveluista ja yli neljänneksen terveyspalveluista ja molemmat osuudet ovat kasvussa. Yksityisen sektorin nykyistä vahvempi mukaan otto viraston toimeenpanoon voi parhaimmillaan tuoda valmisteluprosessiin monipuolistavaa ja loppuasiakkaita hyödyttävää

lisääarvoa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden johtamisen, laatutyön ja toiminnan ohjauksen osaamisen kautta.

3. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaiset uudistukset

Hyvinvointialan liitto kannattaa omavalvonnan lisäämistä. Omavalvonnan käyttöönotossa on onnistuttu yksityisen sektorin yksiköiden osalta melko hyvin ja tämän hetkisellem pohjalle voidaan rakentaa tulevaa.

Liitto kannattaa uuden kaikki toimijat kattavan rekisteröintijärjestelmän käyttöönottoa ja ennakkotarkastusten poistamista tai tekemistä vain perustelluissa erityistilanteissa.

Tämän hetkiset yksityisen sektorin toimijoiden lupapäätöksissä on keskinäistä ristiriitaa jopa paikkakuntaakohtaisesti yksityisten yksiköiden kesken sekä julkisten ja yksityisten yksiköiden välillä. Yksityisten samaa palvelua samoille asiakkaille tuottavien yksiköiden hoito- ja hoivahenkilöstön mitoitus voi vaihdella esimerkiksi välillä 0,5 - 0,8. Hallintohenkilöstön määrään kohdistuvien vaatimusten vaihteluväli on vielä edellistäkin suurempi kuin muun ns. tukihenkilöstön vaatimukset.

Myös toimitilojen neliömäärävaatimusten osalta on olemassa epä johdonmukaisuutta eri toimijoiden kesken. Vaatimukset perustuvat suosituksiin, ei lainsäädäntöön tai muuhun normiin. Tästäkin huolimatta esimerkiksi peruskorjaustilanteissa on aluehallintovirasto vaatinut huonekoon lisäämistä esimerkiksi 0,5 neliömetrillä, mikä on saattanut johtaa huomattavaan rakennuskustannusten nousuun ilman, että loppuasiakkaan tilanne olisi muuttunut parempaan suuntaan.

Erityisryhmien asumispalveluita tuottavat toimijat toimivat kilpailutilanteessa, jossa kuntien ja asiakkaiden vaatimukset ohjaavat sitä, saako palveluntuottaja uusia asiakkaita vai ei. Valinnanvapauden lisääntyessä on loppuasiakkaiden vaikutusvalta kasvamassa. Menestyminen palveluntuottajana edellyttää siis korkeaa asiakaspalvelun laatua, riittävää henkilöstömäärää sekä toimivia ja miellyttäviä toimitiloja. Toiminnanlaadun julkinen raportointi tulee lisääntymään. Tässä tilanteessa pidämme viranomaisvalvonnan vähentämistä perusteltuna. Yksikön toiminnan ensisijainen valvoja on palveluntuottaja ja viranomaisvalvonnalla ei pystytä lisäämään asiakasturvallisuutta tai muuta laatua merkittävällä tavalla.

4. Siirtyminen nykyisestä lupajärjestelmästä lakiesityksen mukaiseen rekisteröintijärjestelmään tulee toteuttaa kilpailuneutraalisti

Kiinnitämme valtionvarainministeriön huomiota siihen, että siirtyminen lupajärjestelmästä rekisteröintijärjestelmästä on erittäin merkittävä julkishallinnon uudistus, jonka toteuttamisen yhteydessä tulee huolehtia siitä, että yksityisen ja julkisen kilpailuneutraliteetti toteutuu. Näin ollen yksityisten toimijoiden nykyisten lupien tulee kumoutua yhdellä kertaa uuden lainsäädännön voimaan astuessa 1.1.2019. Yksityisellä ja julkisella samaa palvelua samoille asiakkaille tuottavilla toimijoilla tulee olla sama mahdollisuus mitoittaa toimintansa resurssit ja toimitilat tasaveroisella tavalla ilman pitkiä siirtymäaikoja. Lisäksi korostamme sitä, että uudistuksen toteuttamistapa tulee olla yksityisten palveluntuottajien tiedossa hyvissä ajoin ennen uudistuksen toteuttamista.

Em. lakiin liittyvien siirtymäsäännösten osalta Hyvinvointialan liitto esittää **lakiluonnoksen 41 §:n muuttamista** seuraavaan muotoon:

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella myönnetty lupa tai rekisteröity ilmoitus yksityisestä sosiaalipalvelusta tai yksityisestä terveydenhuollosta on voimassa lain voimaantultua, kuitenkin niin, että

- 1) Lain yksityisistä sosiaalipalveluista 8 § perustuvien toimilupien 2 momentin kohdan 6 perusteella valvontaviranomaisen myöntämän ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköiden toimilupien muun henkilökunnan kiintiö kumotaan ja*
- 2) toimilupien hoitohenkilökunnan vähimmäismäärä yhdenmukaistetaan toimintayksiköiden kesken valtakunnallisesti ministeriön ikääntyneiden hyvän hoidon laatusuosituksen kriteerien mukaiseksi.*

Rekisteri- ja valvontaviranomaisen tulee kuitenkin viran puolesta ja maksutta muuttaa toimialueellaan ennen lain voimaantuloa palvelun tuottajalle myönnettyt luvat ja tehdyt rekisteröinnit tämän lain mukaisiksi palvelun tuottajan ja palveluyksikköjen rekisteröinniksi viimeistään vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Jos sellaiseen toimintaan, johon on myönnetty lupa tai rekisteröinti aiemmin voimassa olleen lain perusteella, tulee olennaisia muutoksia, rekisteriviranomainen muuttaa viran puolesta luvan tai rekisteröinnin palvelun tuottajan kaikki palveluyksiköt kattavaksi tämän lain mukaiseksi rekisteröinniksi. Uusi rekisteröinti on myönnettävä, jos tämän lain mukaiset edellytykset rekisteröinnin tallentamiselle täyttyvät.

5. Tällä hetkellä ilmoituksenvaraisten sosiaali- ja terveydenhuollon tukipalveluiden arvonlisäverottomuus tulee jatkossa varmistaa

Ns. tukipalveluiden osalta kiinnitämme valtionvarainministeriön huomiota siihen, että ministeriö varmistaisi em. palveluiden arvonlisäverokohtelun toteutumisen loppuasiakkaiden kannalta nykyisellä tavalla.

Arvonlisäverolain 38 §:n mukaan arvonlisäverottomuuden edellytyksenä on, että viranomainen valvoo toimintaa. Tähän saakka valvonta on toteutettu verottajan ohjeistuksen mukaisesti siten, että palveluntuottaja on tehnyt rekisteröitymisilmoituksensa kuntaan. Sote - uudistuksen myötä kunnilta poistuu sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisvastuu ja arvonlisäverottomuuden perusteena olleet valvonnan mahdollistaneet tehtävät siirtyvät maakunnille.

Sosiaali- ja terveydenhuollosta käsittelyssä olevalla lakiesityksellä ei ole tarkoitus muuttaa näiden ns. tukipalvelujen verokohtelua ja kyseinen arvonlisäveron taustalla olevasta EU-direktiivistä juontava viranomaisen valvontavelvollisuus tulee järjestää uudella, loppuasiakkaan palvelun verottomuuden mahdollistavalla tavalla. Kuten Eksoten ja Siun soten esimerkit osoittavat, kyseisen rekisterin pitäminen maakunta -tasolla on perusteltua ja mahdollista kevyellä hallinnolla. Toinen vaihtoehto on valvonnan järjestäminen uuden valvontaviraston kautta.

Kyse on pitkälti vähävaraisten vanhusten ja vammaisten ateriapalveluista, vaatehuollosta, siivouksesta, kauppakassipalveluista ja sosiaalisen kanssakäymisen palveluista. Kyseiset palvelut ovat näille asiakkaille hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisia välttämättömiä palveluita, jotka tukevat keskeisellä tavalla näiden asiakkaiden omatoimista arjessa selviytymistä.

Lisätiedot, johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki, 0400 436 438

Helsingissä, 21.6.2017

Ulla-Maija Rajakangas, toimitusjohtaja
Hyvinvointialan liitto

Hyvinvointialan liitto edistää yksityisten sosiaali- ja terveysalan palveluja tuottavien yritysten ja järjestöjen toimintaedellytyksiä ja neuvottelee alan yleissitovat työehtosopimukset. Liitto valvoo jäsentensä yhteisiä etuja. Se myös neuvoo jäseniään työoikeudellisissa ja elinkeinopolitiikan kysymyksissä. Liiton 1500 jäsentä työllistää yli 70 000 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista. Liiton jäsenet tuottavat mm. vanhuspalveluita, lasten ja nuorten palveluita, lääkäripalveluita, kuntoutusta, suun terveydenhuoltoa, päihde- ja mielenterveyspalveluita sekä toimivat alan järjestötyössä. Hyvinvointialan liitto on Elinkeinoelämän keskusliiton jäsen.